

πέριξ «ἐθνῶν», καὶ εἰς πολλὰ δημόσια ἔγγραφα βεβαιοῦται ἐπισήμως ἡ τοιαύτη διάκρισις. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐν τῇ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου Γ', ἔγγονον Ἀντιόχου Β', συνθήκη περὶ εἰρήνης, ἧς τὸ κείμενον περιεσώθη εἰς ἡμᾶς παρὰ Πολυβίω, φέρεται ὁ ἐξῆς ὄρος: «ἂν δέ τινες τῶν πόλεων ἢ τῶν ἐθνῶν πρὸς ἃ γέγραπται μὴ πολεμεῖν Ἀντιόχον πρότεροι ἐκφέρωσι πόλεμον, ἐξέστω πολεμεῖν Ἀντιόχῳ. Τῶν δὲ ἐθνῶν καὶ πόλεων τούτων μὴ ἐχέτω τὴν κυρίαν αὐτός, μηδ' εἰς φιλίαν προσαγέσθω». Ἄλλὰ καὶ εἰς ἄλλας συνθήκας καὶ ἐπιγραφὰς καταφαίνεται ἡ διάκρισις ἐκείνη τῶν «πόλεων», ὃ ἔστι τῶν ἑλληνικῶν ἰδρυμάτων, πρὸς τὰ «ἔθνη», ὃ ἔστι πρὸς τοὺς ἔγχωριους κατοίκους, ὥστε ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ὁ ὄρος «ἐθνικός» (¹) ἦτο ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἀνατολὴν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν «ἑλληνισμόν», ἐνῶ βραδύτερον οὐ μόνον ἐξέλιπεν ἡ ἀντίθεσις ἀλλὰ, διὰ παραδόξου τροπῆς τῶν πραγμάτων, συνέβη ἀπ' ἐναντίας νὰ ταυτισθῶσι τὰ δύο ἐκεῖνα ὀνόματα. Τῶντι, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐπειδὴ τὸ νέον θρησκεῦμα εὐκολώτερον μὲν ἐπεκράτησεν εἰς τὰς πόλεις, δυσκολώτερον δὲ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν, ὃ ἔστιν εἰς τὰ ἔθνη, καὶ ἡ εἰδωλολατρεία παρέμεινε πολὺ εἰς τὰ ἔθνη ταῦτα, διὰ τοῦτο ἐθνικός καὶ εἰδωλολάτρης ἀπέβησαν ταυτοσημαντα. Ἀφ' ἐτέρου δέ, ἐπειδὴ ἡ εἰδωλολατρεία, κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνας, ἐταυτίζετο πρὸς τὸν ἑλληνισμόν, κατήνησαν οὕτω νὰ ταυτισθῶσιν οἱ δύο πρότερον τοσοῦτον ἀντίθετοι ὄροι «ἐθνικός» καὶ «ἑλλην», μέχρις οὗ, ἐκλιπόντος παντάπασι τοῦ ἀρχαίου θρησκεύματος περὶ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα, καὶ συγχρόνως ἐξελληνισθείσης τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει χριστιανικῆς μοναρχίας, ἔπαυσεν ἐπὶ τέλους τὸ ὄνομα Ἑλλήν νὰ σημαίνῃ τὸν ἐθνικὸν καὶ ἐξ ἐναντίας ἀπέβη βραδύτερον ἐπὶ μακρὸν χρόνον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν συνώνυμον τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἄλλὰ, καθὼς ἐπανελημμένως παρατηρήσαμεν, τὰ ἑλληνικά ἐκεῖνα κτίσματα ὑπῆρξαν μὲν ἐν τῶν κυρίων ὀργάνων τῆς διαδόσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Ἀνατολὴν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ μόνον. Ἐν Αἰγύπτῳ μάλιστα ἡ κεντρικὴ κυβέρνησις τῶν Πτολεμαίων συνετέλεσεν εἰς τοῦτο πολὺ πλειότερον ἢ αἱ πόλεις, καὶ οἱ Σελευκίδαι ὅμως συνέπραξαν ἀπ' εὐθείας μέχρι τινὸς εἰς τὸν τῆς Ἀσίας ἐξελληνισμόν.

(¹) Τὰ λεγόμενα ἐνταῦθα περὶ τῶν ὄρων Ἑθνικός καὶ Ἑλλήν οὔτε ἀκριβῶς ἔχουσιν οὔτε σαφῶς τὸ ὄνομα ἐθνικός ἐν τῇ χριστιανικῇ ἱστορίᾳ καὶ φιλολογίᾳ εἶναι ἀπλούστατα μεταφραστικὰ τοῦ ἑβραϊκοῦ Κογίμ=ἔθνη, καλοῦνται δὲ οὕτω ἐν τῇ ἱερᾷ Γραφῇ περιφρονητικῶς οἱ μὴ ὄντες Ἑβραῖοι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν περιούσιον ἢ ἐκλεκτὸν λαὸν τοῦ Κυρίου, τὸν Ἰουδαϊκόν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ οἱ χριστιανοὶ ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἐν τῇ ἱερᾷ Γραφῇ ἔννοιαν τῶν ὀνομάτων ἐκάλεσαν ἐθνικούς τοὺς μὴ πιστεύοντας εἰς τὴν Γραφήν, ἦτοι τοὺς μὴ ὄντας χριστιανούς ἢ Ἰουδαίους καὶ μωαμεθανούς ἔτι (οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ λατινικῇ χριστιανικῇ φιλολογίᾳ οἱ μὴ χριστιανοὶ ἢ Ἰουδαῖοι καλοῦνται Gentiles). Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τοῦ Ἑλληνισμοῦ πάντες οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ὡς λαλοῦντες ἑλληνιστὶ ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων Ἑλληνες ἐπεκράτησε καὶ ἐν τῷ ὀνόματι Ἑλλήν ἡ σημασία τοῦ ἐθνικός, τοῦ μὴ Ἰουδαίου, ἐνταῦθα δ' ὕστερον παρὰ τοὺς χριστιανοὺς τοῦ μὴ χριστιανὸς ἢ Ἰουδαίος. Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὸ ὄνομα Ἑλληνες (παρὰ τοὺς Λατίνους οὔτε Ἑλλήν (Hellen) οὔτε Γραικός (Graecus) ἔχουσι τοιαύτην ἔννοιαν καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ φιλολογίᾳ καὶ ἐν τῇ δημῶδει ἔτι γλώσσῃ τῶν χριστιανῶν ἐπεκράτησε πλὴν τοῦ Gentilis=ἐθνικός τὸ Paganus (=ἀγρότης), διότι μετὰ τὰ ἐναντίον τῶν εἰδωλολατρῶν ἐκδοθέντα διατάγματα τῶν αὐτοκρατόρων Θεοδοσίου τοῦ Α' καὶ Γρατιανοῦ ἡ εἰδωλολατρεία ἢ ἡ ἐθνικὴ λατρεία περιορίσθη μόνον εἰς τοὺς ἀγρότας, ἐντεῦθεν δὲ τὸ Paganus καὶ ἐν ταῖς νεολατινικαῖς γλώσσαις ὑπὸ διαφόρους τύπους ἐδόθη εἰς τοὺς εἰδωλολάτρους. (Paganus ἰταλ., Payen γαλ.=εἰδωλολάτρης). Ἡ ἐτέρα γαλλικὴ λέξις paysan ἀγρότης δὲν προήλ-